

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK
VA BIOTEKNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

IQTISODIYOT FAKULTETI

IQTISODIYOT VA BUXGALTERIYA HISOBI KAFEDRASI

60310100-“Iqtisodiyot (qishloq xo‘jaligida)” ta‘lim yo‘nalishi

301-guruh talabalari uchun

XAMDAMOVA NASIBA ABLAKULOVNAning

“Ilmiy tadqiqot ishini tashkil etish” fanidan

“Ilmda axloq-odob masalalari” mavzusida ochiq amaliy darsining ishlanmasi

Samarqand – 2023

Tuzuvchi:

N.Xamdamova – “Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi” kafedrası assistenti.

Taqrizchilar:

X.U.Xudayberdiyev – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

I.Salamov – “Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi” kafedrası dotsenti, I.f.n.

Kelishildi: O‘quv-uslubiy boshqarma

boshlig‘i, professor v.v.b.

R.F.Ro‘ziqulov

**“Ilmda odob-axloq masalalari” mavzusidagi amaliy mashg`ulot o`qitish
texnologiyasi**

Vaqt-2 soat.	Talabalar soni: 17-nafar.
O`quv mashg`ulotining shakli	Binar amaliy munozara.
Amaliy mashg`uloti rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ko`chirmachilik (plagiat) va soxta ilmkashlik.</li> <li>2. Iqtibos (sitata)lar keltirish.</li> <li>3. Kitob o`qish xosiyati. 4. “Ustoz-shogirdlik” taomillari. 5. Hayot saboqlari.
<p>O`quv mashg`ulotining maqsadi: Ko`chirmachilik (plagiat) va soxta ilmkashlik mohiyati, iqtibos (sitata)lar keltirish, kitob o`qish xosiyatini shakllantirish, “ustoz-shogirdlik” taomillari , hayot saboqlari bo`yicha ko`nikmlarni shakllantirish.</p>	
<p>Pedagogik vazifalar: mavzu bo`yicha bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish; o`z fikrini ilgari surish asoslash, muzokara qilish ko`nikmalarini rivojlantirish; muammoli vazifalarni yechishni faollashtirishni rag`batlantirish; muammoli vazifalarni yechishda eng yaxshi yechimlarni tanlash va baholash ko`nikmalarini hosil qilish; kommuniktsiya, guruhda ishlash ko`nikmalarini rivojlantirish.</p>	<p>O`quv faoliyatining natijalari:</b> Talaba: Ko`chirmachilik (plagiat) va soxta ilmkashlik haqida ma`lumotga ega bo`ladi; Kitob o`qish xosiyatini shakllantiradi; Iqtibos (sitata)lar keltirish tartibini o`rganadi;</p>
O`qitish usullari va texnikasi	Munozara, muammoli usul. To`g`ridan-to`g`ri jamoaviy aqliy hujum, BBB jadvali
O`qitish vositalari	O`quv qo`llanmalar, o`quv daftarlari, A4 kattaligidagi qog`oz, marker, skotch.
O`qitish shakllari	Frontal, guruh va jamoada ishlash.
O`qitish sharoitlari	Texnik ta`minlangan, guruhlarda ishlashga moslashtirilgan auditoriya.

**“Ilmda odob-axloq masalalari” mavzusidagi amaliy mashg`ulotining
texnologik kartasi**

Bosqichlar, vaqti	Faoliyat mazmuni	
	o`qituvchi	talaba
1-bosqich. Kirish (10 min.)	<p>O`quv mashg`ulotining mavzusi maqsadi, rejalashtirilgan natijasi va uni o`tkazish rejasini aytadi. O`qitish guruhlarda ishlash texnologiyasi asosida olishib borilishini e`lon qiladi.</p> <p>Mavzuning tayanch iboralari asosida blits-so`rov o`tkazadi.</p> <p>Talabadan javobni eshitadi va mavzu muhokamasi guruhlariga ishlar taqdimotidan so`ng davom etishini e`lon qiladi.</p> <p>Har bir talaba guruh bahosiga mos ravishda baho olishini tushuntiradi, guruhlarda ishlash qoidalari bilan tanishtiradi (2-ilova). Guruhlarda ishlash natijasi plakat qog`ozlarda ko`rsatilishi kerakligini ma`lum qiladi.</p>	<p>1.1. Tinglaydilar, yozib oladilar.</p> <p>1.2. Savollarga javob beradilar</p>
2-bosqich. Asosiy (20 min.)	<p>2.1. Talabalarni 3 guruhga ajratadi. O`quv topshiriqlarini tarqatadi (4-ilova). Vazifa butun guruh tomonidan bajarilishini e`lon qiladi. Vazifani bajarishda darslik, ma`ruza matnlari va boshqa qo`llanmalardan foydalanish mumkinligini tushuntiradi. O`quv natijalarini eslatadi.</p> <p>Guruhlarda ishlarni boshlashni e`lon qiladi.</p>	<p>2.1. O`quv topshiriqlarini baholash ko`rsatkichlari va mezonlari bilan tanishadilar.</p> <p>Vazifani bajaradilar</p>
3-bosqich. Taqdimot (45 min.)	<p>Taqdimot va guruhlarda ishlash natijalarini o`zaro baholashni tashkil etadi. Javoblarni sharhlaydi, bilimlarni umumlashtiradi, vazifani bajarish jarayonidagi asosiy xulosalarga e`tiborni qaratadi.</p> <p>Munozara uchun savollar beradi (5-ilova).</p>	<p>3.1. Taqdimot qilishadi, qo`shimchalar qilishadi, baholashadi.</p>
4-bosqich. Yakuniy (5 min.)	<p>Mashg`ulotga yakun yasaydi, faol ishtirokchilarni rag`batlantiradi. Kelajakda amaliyot va o`quv faoliyatidagi ahamiyatini ta`kidlaydi.</p> <p>Mustaqil ish uchun vazifa beradi.</p>	<p>Tinglaydilar, aniqlashtiradilar.</p> <p>Mustaqil ish uchun vazifani yozib oladilar.</p>

1-ilova.**Amaliy mashg'ulotda ishlash tartibi va reglamenti**

1. Guruhda ishlash va prezentatsiyani tayyorlash – 20 min.
2. Ish natijalarini prezentatsiya orqali namoyish qilish – 5 min.
3. Jamoa bo`lib ishlash va guruhlarni baholash – 5 min.

2-ilova.**Guruh bilan ishlash qoidalari**

Har biri o`z sheriklarining fikrlarini xurmat qilishlari lozim;

Har biri berilgan topshiriqlar bo`yicha faol, hamkorlikda va mas`uliyat bilan ishlashlari lozim;

Har biri o`zlariga yordam kerak bo`lganda so`rashlari mumkin; Har biri yordam so`raganlarga ko`mak berishlari lozim;

Har biri guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;

Har biri: “Biz bir kemadamiz, birga cho`kamiz, yoki birga qutilamiz” atamasini

3-ilova.**Baholash mezonlari va ko`rsatkichlari (ball)**

Guruh	Yondoshuvning (to`liqligi, to`g`riligi)	Grafikda to`g`ri tasvirlash	Guruh faolligi	Muammo nifaol yechilishi	Ballar yig`indisi
	(1,0)	(0,6)	(0,4)	(1,0)	(3,0)
1					
2					
3					

4-ilova.**B.B.B. usuli asosida bilimlarni sinash uchun tarqatma materiallar**

	Tushuncha	Bilaman	Bilib olidim	Bilishni hohlayman
1	Ko`chirmachilik (plagiat) haqida tushuncha			
2	Iqtibos (sitata) lar nima?			
3	Soxta ilmkashlik haqida tushuncha			
4	“Ustoz-shogird” taomillari haqida tushuncha			
5	O`zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi 149-moddasiga muvofiq, tafakkur mulk ob`ektlari to`grisida tushuncha			
6	Monografiya haqida tushuncha			

15-amaliy mashg'ulot: ILMDA AXLOQ - ODOB MASALALARI

REJA:

15.1.Ko'chirmachilik (plagiat) va soxta ilmkashlik.

15.2.Iqtibos(sitata)lar keltirish

15.3.Kitob o'qish xosiyati

15.4. «Ustoz-shogirdlik» taomillari

15.5. Hayot saboqlari

Tayanch iboralar: ko'chirmachilik (plagiat), soxta ilmkashlik, iqtibos (sitata), plagiator, "ustoz-shogird", muallif, ilmiy axloq-odob.

«**Plagiator** [lot. plagiator - o'g'ri] Birovning asarini yoki undagi fikrlarni o'ziniki qilib ko'rsatuvchi muallif; plagiat bilan shug'ullanuvchi shaxs» deb izohlangan.

Demak, ko'chirmachilik(plagiat) bu nafaqat ilmdagi oddiy axloqsizlik, balki mualliflik huquqini buzish, o'g'irlik va jinoyat hisoblanadi.

. O'zbek tili izohli lug'atining 2-jildida **iqtibos** tushunchasi arabchadan, «*qisqartirish, toraytirish; qo'lga kiritish; ko'chirma olish; ko'chirma, dalil keltirish*» deb izohlangan.

Bu tushuncha O'zbekiston milliy ensiklopediyasining 2-jildida yanada batafsilroq tavsiflangan: «*Iqtibos (arab. -ziyo olmoq), s i t a t a-biror asardan so'zma-so'z olingan parcha. Iqtibos bayon qilinayotgan fikrni ishonchli fikr bilan quvvatlash, muayyan fikrni tanqid qilish uchun hamda muhim faktik material-misol sifatida qo'llaniladi*».

Hammamiz qaysidir ma'noda ustozmiz. Ustoz sifatida taltayish yo'q. Ammo haq gapni aytish kerak. **Ustoz otangdek ulug'!**

Barcha farzandlar singari Amir Temur uchun ham otasi ulug'. Uning qudrati otasini shu maqbaraga dafn qilib poyiga o'zini qo'ydirishga yetar edi. Ammo ustozini ulug'lab uning poyiga dafn etishligini vasiyat qilganligi ham ustozning otadan ulug'ligidan dalolatdir.

Oquv-topshiriqlar

1-guruh

1-topshiriq

- 1) Maqolaga annotatsiya yozish nima uchun zarur va u qanday yoziladi?
- 2) Maqolada kalit so'zlari tuzishning mohiyati va ahamiyati nimadan iborat?
- 3) Scopus va Web of Science ma'lumot bazalari deganda nimani tushunasiz? Ularning mazmuni, umumiyligi va farqlari qanday?
- 4) Ilmiy ma'ruza tezislari nima? Uning ilmiy maqolalardan farqi qanday?
- 5) Ilmiy ma'ruza tezislarning tarkibi va rasmiylashtirish tartibi.

2-topshiriq. Test

1.Namunalarga ishlov berish va tayyorlash poster shaklidagi ilmiy ma'ruzani qaysi qismida bayon etiladi?

- A) natijalar va muhokama qismida
- B) xulosa qismida
- D) metodlar va materiallar qismida
- E) kirish qismida

2. Statistika ishlov poster shaklidagi ilmiy ma'ruzani qaysi qismida bayon etiladi?

- A) metodlar va materiallar qismida
- B) natijalar va muhokama qismida
- D)xulosa qismida

E)kirish qismida

3. Monografiya — bu ... .

A) muayyan mavzu yoki muammoni, biror olim yoki yozuvchi hayoti va faoliyatini atroflicha, chuqur tadqiq etuvchi ilmiy asar.

B) muayyan muammoni yoki yozuvchi hayoti va faoliyatini atroflicha, chuqur tadqiq etuvchi ilmiy asar.

D)muayyan mavzu yoki yozuvchi hayoti va faoliyatini atroflicha, chuqur tadqiq etuvchi ilmiy asar.

E)biror olim yoki yozuvchi hayoti va faoliyatini atroflicha, chuqur tadqiq etuvchi ilmiy asar.

4. Monografiyada yoritilayotgan masala bo'yicha... .

A) fanni rivojlantirishda yordam beradigan faraz va xulosalar ilgari suriladi.

B) mavjud adabiyot umumlashtiriladi va tahlil etiladi.

D) mavjud adabiyot tahlil etiladi, fanni rivojlantirishda yordam beradigan xulosalar ilgari suriladi

E) mavjud adabiyot umumlashtiriladi va tahlil etiladi, fanni rivojlantirishda yordam beradigan faraz va xulosalar ilgari suriladi.

5. Ilmiy darajali kadrlarni tayyorlash ... asosida amalga oshiriladi

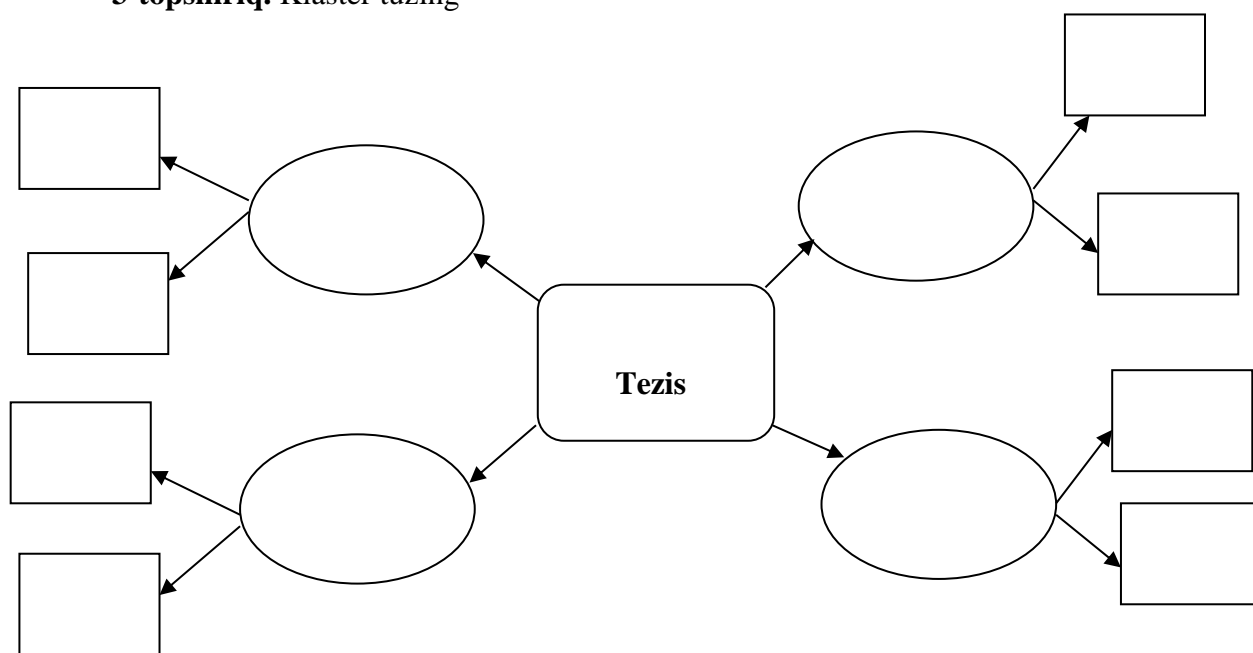
A) tayanch doktorantura, doktorantura va mustaqil izlanuvchilik

B) doktorantura va mustaqil izlanuvchilik

D) tayanch doktorantura va doktorantura

E) tayanch doktorantura va mustaqil izlanuvchilik

3-topshiriq. Klaster tuzing

2-guruh

1-topshiriq

- 1) Ilmiy monografiya Poster shaklidagi nima? Uning ilmiy maqolalardan farqi qanday?
- 2) Ko'chirmachilik (plagiat) va ko'chirmachi (plagiator) so'zlarining mazmuni nimadan iborat?
- 3) Ko'chirmachilik (plagiat) qanday qonuniy oqibatlarga olib kelishi mumkin?
- 4) Iqtibos (sitata) so'zining mazmuni nimadan iborat?
- 5) Ilmiy ishda iqtiboslar keltirishda qanday qoidalarga rioya qilish zarur?

2-topshiriq. Test

1. Ilmiy faoliyat ishlab chiqarishdan ajralgan holda olib boriladi.

- A) mustaqil izlanuvchilikda
- B) tayanch doktorantura va mustaqil izlanuvchilikda
- D) tayanch doktorantura va doktoranturada
- E) mustaqil izlanuvchilik va doktoranturada

2. Tezis tushunchasiga O'zbek tili izohli lug'atining 4-jildida berilgan ta'rif.

- A) tezis - keng ma'noda
- B) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi fikr
- D) tezis - ilmiy asar, maqola, ma'ruza va shu kabilardagi asosiy g'oyalarning qisqa va lo'nda bayoni
- E) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi mulohaza

3. Tezis tushunchasiga O'zbekiston milliy ensiklopediyasining 8-jildida berilgan ta'rif.

- A) tezis - keng ma'noda – bahsda yoki biror nazariyani bayon qilishda aytilgan har qanday fikr
- B) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi fikr
- D) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi mulohaza
- E) tezis - ilmiy asar, maqola, ma'ruza va shu kabilardagi asosiy g'oyalarning qisqa va lo'nda bayoni

4. Ilmiy ma'ruza tezlari ta'rifi.

- A) ilmiy konferensiya (yoki simpozium) da qilinadigan ilmiy ma'ruzaning asosiy va muhim jihatlari aks ettirilgan dastlabki material
- B) keng ma'noda – bahsda yoki biror nazariyani bayon qilishda aytilgan har qanday fikr
- D) ilmiy asar, maqola, ma'ruza va shu kabilardagi asosiy g'oyalarning qisqa va lo'nda bayoni
- E) mantiqda isbot qilishni talab etuvchi mulohaza

5. Ilmiy ma'ruza tezlari qachon chop etiladi?

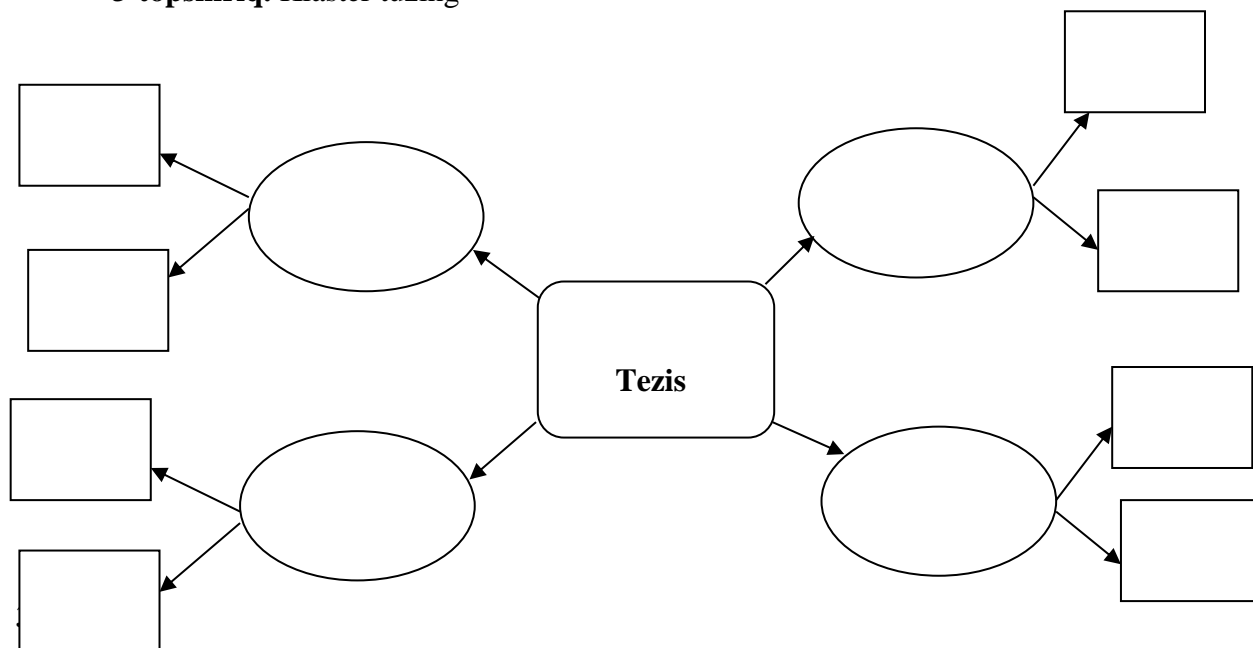
- A) odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) davomida.
- B) odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) tugashidan oldin.

D)odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) tugagandan keyin.

E) odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) boshlanishidan oldin.

3-topshiriq. Klaster tuzing

1-topshiriq

- 1) Ilmiy faoliyatda mukammallikka erishishda kitob o'qishning ahamiyati qanday?
- 2) Ustoz kim? Shogird kim? Ustoz-shogirdlik qanday taomillarga asoslanadi?
- 3) Monografiya nima? Uning boshqa ilmiy nashrlardan qanday farqlari mavjud?
- 4) Dissertatsiyaning mazmuni qanday?
- 5) Ilmiy maqolaning mazmuni, tarkibi va nashrga tayyorlash tartibi qanday?

2-topshiriq. Test

1. Ilmiy faoliyat ishlab chiqarishdan ajralgan holda olib boriladi.

- A) mustaqil izlanuvchilikda
- B) tayanch doktorantura va mustaqil izlanuvchilikda
- D) tayanch doktorantura va doktoranturada
- E) mustaqil izlanuvchilik va doktoranturada

2. Tezis tushunchasiga O'zbek tili izohli lug'atining 4-jildida berilgan ta'rif.

- A) tezis - keng ma'noda
- B) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi fikr
- D) tezis - ilmiy asar, maqola, ma'ruza va shu kabilardagi asosiy g'oyalarning qisqa va lo'nda bayoni
- E) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi mulohaza

3. Tezis tushunchasiga O'zbekiston milliy entsiklopediyasining 8-jildida berilgan ta'rif.

- A) tezis - keng ma'noda – bahsda yoki biror nazariyani bayon qilishda aytilgan har qanday fikr
- B) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi fikr
- D) tezis - mantiqda isbot qilishni talab etuvchi mulohaza
- E) tezis - ilmiy asar, maqola, ma'ruza va shu kabilardagi asosiy g'oyalarning qisqa va lo'nda bayoni

4. Ilmiy ma'ruza tezislari ta'rifi.

A) ilmiy konferensiya (yoki simpozium) da qilinadigan ilmiy ma'ruzaning asosiy va muhim jihatlari aks ettirilgan dastlabki material

B) keng ma'noda – bahsda yoki biror nazariyani bayon qilishda aytilgan har qanday fikr

D)ilmiy asar, maqola, ma'ruza va shu kabilardagi asosiy g'oyalarning qisqa va lo'nda bayoni

E)mantiqda isbot qilishni talab etuvchi mulohaza

5.Ilmiy ma'ruza tezislari qachon chop etiladi?

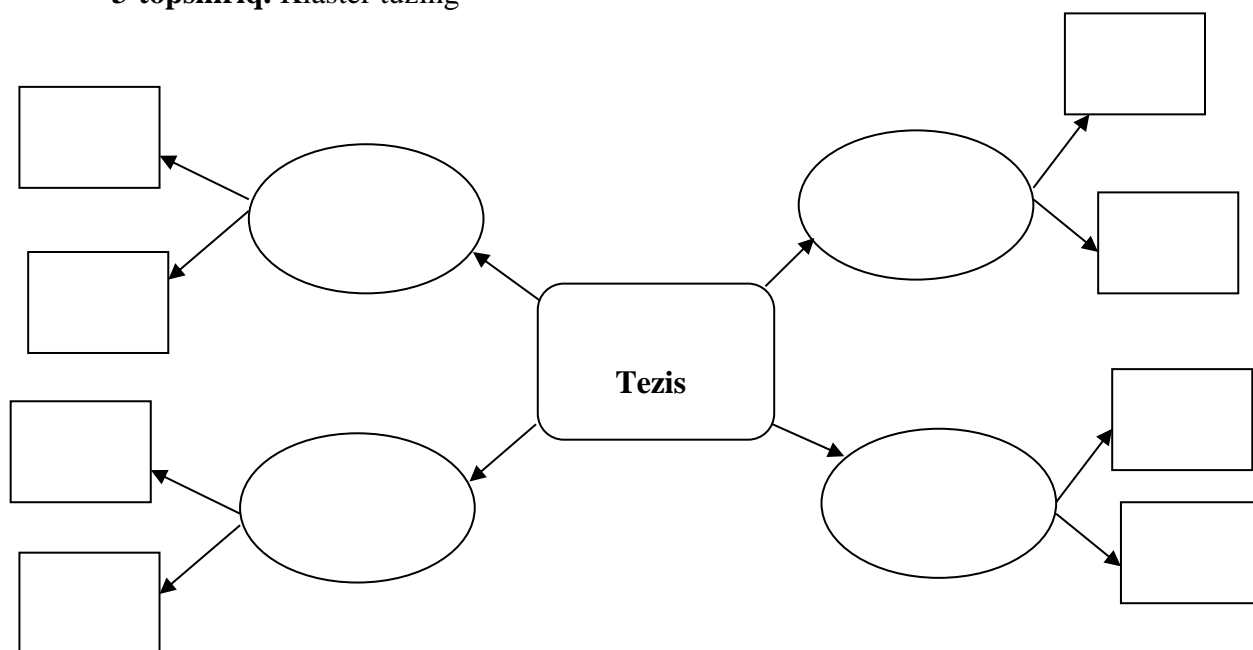
A) odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) davomida.

B)odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) tugashidan oldin.

D)odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) tugagandan keyin.

E) odatda, ilmiy konferensiya (yoki simpozium) boshlanishidan oldin.

3-topshiriq. Klaster tuzing

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. 52-bet.
2. Baykov Ye.A. Teoriya menejmenta; Uchebnik. Sankt-Peterburg; 2017.
3. Salamov I., Qudratov I., "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. (ma'ruzalar kursi). 116-bet.

